

Αντιμνημονιακοί μύθοι, πλίνθοι και κέραμοι, ατάκτως ερριμμένοι

Του Πασχου Μανδραβελη

Μνημονεύονται πολλά για το «Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής», όπως είναι ο ακριβής τίτλος της συμφωνίας που έκανε το ελληνικό κράτος με την Ευρωπαϊκή Ένωση, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Τα περισσότερα είναι ρηχά συνθήματα. Πολλά είναι λάθος και κάποια είναι ψέματα.

Το πρώτο σύνθημα, λάθος και ψέμα, είναι ότι «μας επιβλήθηκε από το εξωτερικό». Η αλήθεια είναι ότι τον Μάιο του 2010 είχαμε χονδρικά δύο επιλογές. Ή να κηρύξουμε στάση πληρωμών ή να παλέψουμε μια διευθέτηση επιμήκυνσης του χρέους μας εκτός των αγορών, οι οποίες έτσι κι αλλιώς δεν μας δάνειζαν. Ευτυχώς η κυβέρνηση επέλεξε τη δεύτερη. Η πρώτη, δηλαδή η χρεοκοπία, θα είχε ανυπολόγιστες συνέπειες για τη χώρα. Όχι μόνο για τη διεθνή θέση της, αλλά και για το εσωτερικό, για τους μισθούς, τις συντάξεις, τις καταθέσεις όλων μας. Αν σκεφθεί κανείς ότι με την υποψία μόνο της χρεοκοπίας έφυγαν 23 δισεκατομμύρια από τις εγχώριες τράπεζες, μπορεί να φανταστεί τον πανικό του πληθυσμού στα γκισέ για να πάρει και να διασφαλίσει τα λίγα ή πολλά, αλλά πάντως πολύτιμα για όλους ευρώ. Θα υπήρχαν επιπτώσεις ακόμη και για την κατανάλωση. Η Ελλάδα εισάγει από το εξωτερικό 36 δισ. περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες απ' όσα εξάγει. Οι περισσότερες εισαγωγές γίνονται με δάνεια, τραπεζικές εγγυήσεις κ.λπ., που μια χρεοκοπημένη χώρα δεν μπορεί να εξασφαλίσει.

Αυτό σημαίνει ότι ακόμη και αν παραμέναμε στο ευρώ και ακόμη και αν κρατούσαμε τους μισθούς και τις συντάξεις στα επίπεδα του 2009, η κατανάλωσή μας θα περιοριζόταν έτσι κι αλλιώς. Οι τιμές των εισαγόμενων, που είναι ένα μεγάλο μέρος της ελληνικής κατανάλωσης, θα ανέβαιναν δραματικά. Και δεν μιλάμε μόνο για τα μπλουζάκια Πόλο ή τα αυτοκίνητα Καγέν. Η Ελλάδα εισάγει τα πάντα· από ηλεκτρικό ρεύμα μέχρι φακές. Δεν υπάρχουν εύκολες ή τζάμπα επιλογές. Η οικονομία (που είναι εκατομμύρια αποφάσεις μυριάδων οικονομικών υποκειμένων, ανάμεσά τους και οι καταναλωτές) έχει πολλούς τρόπους. Θα ζούσαμε δηλαδή τα αποτελέσματα του Μνημονίου σε ό,τι αφορά την κατανάλωση, αλλά θα είχαμε οξυμένες όλες τις άλλες παραμέτρους του προβλήματος.

Η δεύτερη μισή αλήθεια καταγράφεται στο σύνθημα (κυρίως της Ν.Δ.) «ένα άλλο μνημόνιο ήταν εφικτό». Η αλήθεια είναι ότι δεσεκατομμύρια άλλα μνημόνια ήταν εφικτά και παραμένουν εφικτά. Εξάλλου, οι αναθεωρήσεις πραγματοποιούν κάποια από αυτά. Αλλά αυτή η εύκολη κριτική δεν λαμβάνει υπόψη της τα χρονικά περιθώρια, διαπραγμάτευσης, σύνταξης, έγκρισης από τα κοινοτικά όργανα και από 16 Κοινοβούλια της Ευρώπης. Ο μηχανισμός στήριξης της Ελλάδας (ο οποίος κατόπιν επεκτάθηκε στην Ιρλανδία και θα γίνει πανευρωπαϊκός) ήταν για τα (κοινοτικά δεδομένα, πάντα) ένα θαύμα αποτελεσματικότητας. Εδώ, μια Οδηγία για την αλίευση του βακαλάου κάνει χρόνια να περάσει τις συμπληγάδες της κοινοτικής γραφειοκρατίας, πόσο μάλλον μια δανειακή σύμβαση 110 δις. από κοινωνίες που ήδη στενάζουν από μακροχρόνια λιτότητα. Ένα είναι σίγουρο: «άριστο μνημόνιο» (υπό την έννοια ότι οι άλλοι θα μας δανείζουν όπως μας δάνειζαν, εμείς θα καταναλώνουμε όπως καταναλώναμε χωρίς να παράγουμε) δεν υπήρξε ποτέ ως πιθανότητα, ούτε μπορεί να υπάρξει.

Οι αναθεωρήσεις

Το τρίτο ψέμα που ακούγεται διαρκώς στα τηλεκαφενεία είναι ότι «οι διαρκείς αναθεωρήσεις του Μνημονίου δείχνουν την αποτυχία του». Κατ' αρχάς οι αναθεωρήσεις προβλέπονται από το ίδιο το Μνημόνιο. Δεύτερον, αυτό είναι το λογικό. Η οικονομία δεν είναι ένα γραμμικό πράγμα, που μπαίνει στον αυτόματο πιλότο και απλώς πάει. Αυτό το διαπιστώσαμε με τραγικά αποτελέσματα την περίοδο διακυβέρνησης της Ν.Δ. 2004-2009. Η οικονομία είναι ένα πολυπαραγοντικό σύστημα που θέλει διαρκή ρύθμιση για την επίτευξη αποτελεσμάτων. Εσωτερικοί και εξωτερικοί παράγοντες επιβάλλουν τις διαρκείς αναθεωρήσεις. Υπάρχουν, για παράδειγμα, κοινωνικές αντιστάσεις, κυβερνητικές αστοχίες κ.ά. Αλλά ακόμη κι αν εφαρμοζόταν το Μνημόνιο κατά γράμμα, υπάρχει η Λιβύη. Η ελληνική είναι η πιο εξαρτημένη από το πετρέλαιο οικονομία της Ευρώπης· άλλη μια αμαρτία που δεν σκεφθήκαμε όσο είχαμε εύκολα και φθηνά δανεικά. Η άνοδος των διεθνών τιμών θα επηρεάσει πολλαπλώς την παραγωγή, τις δαπάνες, όλα. Μόνο η θέρμανση των πολλών και απέραντων δημόσιων κτιρίων (ακόμη κι εκείνων που δεν θέλουμε να πουλήσουμε) θα επιβαρύνει επιπλέον τον προϋπολογισμό και συνεπώς θα χρειαστεί να αναθεωρήσουμε το Μνημόνιο.

Το τέταρτο ψέμα είναι ότι το Μνημόνιο αυξάνει το χρέος. Η αλήθεια είναι ότι στο τέλος της εφαρμογής του, το δημόσιο χρέος θα φτάσει το 150% του ΑΕΠ. Η άλλη αλήθεια είναι ότι χωρίς το Μνημόνιο (και με την προϋπόθεση ότι θα μας δάνειζαν) το χρέος θα ανέβαινε στο 170%. Το χρέος δημιουργείται από τα ελλείμματα του κρατικού προϋπολογισμού, αυτά που με θυσίες, κόπους και διά του Μνημονίου προσπαθούμε να περικόψουμε. Με ένα ακόμη πιο «σκληρό» μνημόνιο το χρέος μας θα ήταν στο 140%. Με ένα «άριστο» για το χρέος μνημόνιο, δηλαδή με την περικοπή 36 δισ. ευρώ από τις δαπάνες του κράτους (ήγουν με απόλυση των μισών δημοσίων υπαλλήλων, κλείσιμο των μισών νοσοκομείων και ΑΕΙ κ.λπ.), το χρέος θα παρέμενε σταθερό. Με άλλα λόγια, αυτό που επιτυγχάνει το Μνημόνιο είναι η ομαλή μετάβαση σε χαμηλότερο ύψος χρέους (μετά το 2015, κι αν το εφαρμόσουμε) με το μικρότερο κοινωνικό κόστος. Πρώτα φρενάρεις ένα αυτοκίνητο που τρέχει στον γκρεμό και μετά βάζεις την όπισθεν.

«Τα νούμερα βγαίνουν»

Τον πέμπτο μύθο, που συνοψίζεται στο «τα νούμερα δεν βγαίνουν», τον διακινούν όλοι εκείνοι που κάνουν ό,τι μπορούν για να μη βγουν τα νούμερα. Εκδότες και στελέχη επιχειρήσεων ΜΜΕ (που πιέζουν για τις παλιές καλές «ρυθμίσεις», δηλαδή λεφτά γι' αυτούς σε βάρος του προϋπολογισμού), συνδικαλιστές που επιδιώκουν τη διατήρηση των παλιών καλών «ρυθμίσεων», «επιχειρηματίες» που στοχεύουν στα πάντα εκτός από την παραγωγή (φοροαπαλλαγές, επιδοτήσεις κ.λπ.), γενικώς οι βολεμένοι στην παλιά κατάσταση μαζί με διάφορους αριστερούς που ελπίζουν ότι διά της κατάρρευσης της Ελλάδος θα καταρρεύσει και ο παγκόσμιος καπιταλισμός.

«Τα νούμερα βγαίνουν»: με την προϋπόθεση ότι θα εφαρμόσουμε τα μέτρα και δεν θα αλλάξει δραματικά το διεθνές περιβάλλον. Οι οικονομολόγοι τριών διεθνών οργανισμών έχουν μεγαλύτερη πείρα και φυσικά περισσότερες γνώσεις από τους τηλεσχολιαστές και τους βουλευτές θαμώνες των καφενείων τους. Εξάλλου οι τελευταίοι είναι και πολυτεχνίτες, έχουν να σχολιάσουν μια ευρύτατη γκάμα θεμάτων ή να φροντίσουν να μην κλείσει κανένα παράρτημα του ΙΚΑ στην εκλογική τους περιφέρεια. Πού να προλάβουν να κάνουν τους υπολογισμούς για τα νούμερα, πολλώ γε μάλλον να διαβάσουν...

«Επιπλέον μέτρα», τα πιο δημοφιλή

Κάθε φορά που οι απεσταλμένοι των τριών διεθνών οργανισμών έρχονται στην Ελλάδα ξέρουμε τους τίτλους της επομένης: «Νέα μέτρα απαιτεί η τρόικα», «Έρχονται νέα χαράτσια», «Αλί, αλί και τρισαλί...», ή στην καλύτερη περίπτωση «Επιπλέον μέτρα τόσων δισ. ζητεί η τρόικα». Αυτό πιθανώς να οφείλεται στην ανάγκη εντυπωσιασμού –εγγενές χαρακτηριστικό των Μέσων και των πολιτικών– μπορεί να οφείλεται και σε κακή αριθμητική. Κατ' αρχήν να πούμε ότι μέχρι στιγμής όλα τα μέτρα προβλέπονται από το Μνημόνιο, που ξεδιπλώνεται σε βάθος τριετίας. Μπορεί να υπάρξουν νέα μέτρα, όταν κάποια αποτύχουν, και πρέπει να βρεθεί το ισοδύναμό τους για να επιτευχθούν οι στόχοι.

Αυτά όμως που κατά κύριο λόγο βαφτίζονται «επιπλέον μέτρα», είναι παλιά, και η βάφτιση εμπεριέχει ένα αριθμητικό τρικ. Πέρυσι, για παράδειγμα, η κυβέρνηση μείωσε το έλλειμμα κατά έξι ποσοστιαίες μονάδες (δηλαδή κατά 14 δισ. ευρώ) κόβοντας (σχεδόν μόνο) μισθούς και συντάξεις. Αυτό μείωσε το έλλειμμα από το 14,5% σε 9,4% του ΑΕΠ. Οι περικοπές αυτές του 2010 –αν δεν αλλάξει τίποτε άλλο– το μόνο που διασφαλίζουν για το 2011 είναι ότι το έλλειμμα θα μείνει στο 9,4%. Είκοσι δύο δισ. περισσότερα απ' όσα εισέπραξε το κράτος το 2010, είκοσι δύο δισ. θα είναι το έλλειμμα και το 2011, αν δεν ληφθούν τα «επιπλέον» μέτρα. Είναι λιγότερα από τα 36 δισ. του 2009, αλλά είναι τριπλάσια από τον στόχο του 3% (7 δισ. ευρώ), εκείνο που έτσι κι αλλιώς ευθύς εξ αρχής έπρεπε να είχαμε τηρήσει, λόγω των συμφωνιών της ΟΝΕ. Επομένως, τα μέτρα του πρώτου χρόνου βοηθούν, αλλά δεν είναι το άπαν.

Πίσω απ' όλους αυτούς τους μνημονιακούς μύθους δεν κρύβεται μόνο η διαχρονική προχειρότητα των Μέσων (κάπως έτσι δεν φτάσαμε ανυποψίαστοι στη χρεοκοπία;). Ούτε τα ποικιλώνυμα συμφέροντα, που νομίζουν ότι θα σώσουν τα τιμάρια τους συκοφαντώντας το Μνημόνιο. Κρύβεται και μια υπόρρητη ελπίδα, ότι υπάρχει μια μαγική συνταγή για έξοδο από την κρίση χωρίς πολλά πολλά. Είναι η διάχυτη αντίληψη (που υπάρχει κυρίως στο κυβερνητικό στρατόπεδο) ότι παίρνουμε κάποια μέτρα στην αρχή, ρίχνουμε στάχτη στα μάτια των αγορών και συνεχίζουμε τις σπατάλες διά του εύκολου πλέον δανεισμού.

Αυτό ακούγεται καλό, αλλά το πρόβλημα είναι ότι μας πήραν χαμπάρι. Κάναμε τρία τέτοια σταθεροποιητικά προγράμματα και προκοπή δεν είδαμε. Έτσι όλοι (με πρώτο το ΠΑΣΟΚ) οφείλουμε να καταλάβουμε ότι ο δρόμος της παραγωγικής αναδιάρθρωσης

της χώρας είναι μακρύς. Αυτό που κάνει το Μνημόνιο είναι το σταμάτημα της αιμορραγίας του κρατικού κορβανά, που είχε φτάσει το 2009 σε 36 δισ. ετησίως ή προσέθετε χρέος 3.600 ευρώ σε κάθε πολίτη αυτής της χώρας. Αν εφαρμοστεί, θα λύσει το επείγον πρόβλημα της χώρας (μην πεθάνει από την αιμορραγία) αλλά το διαρθρωτικό θέλει δουλειά πολλή.